

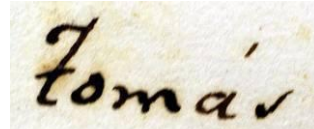
JOSEP THOMÀS I LA “SOCIEDAD HELIOGRAFICA ESPAÑOLA”

Origen de les impressions en fotogravat a l'Estat.

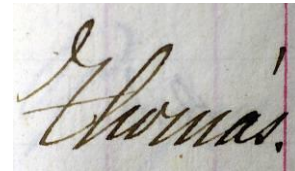

Jaume Tarrés Pujol

El dia 22-02-1852 en que van inscriure el seu nom en el registre de baptismes de la Catedral de Barcelona no hi van posar cap “h” al cognom⁵.

Lletra que si van posar el dia del seu casament⁶ (6-11-1875), quan era cursant d'arquitectura.

Josep Thomàs i Bigas va néixer a Barcelona el 19 de febrer de 1852¹ i va morir a Berna (Suïssa) el 1910. El fet circumstancial de morir a Berna i portar la lletra “h” intercalada al cognom ha fet dir² que era de família suïssa. La moda³ d'alguna família catalana a intercalar dita “h” ja ha fet dubtar d'aquest origen estranger⁴. El cert és que el seu pare, Eudald Tomàs, era de Cervera i d'ofici mestre d'obres.

El 1910, l'any de la seva mort, hi havia aquesta inscripció⁷ en un llibre de gravats:

Gravat y estampat a ca'n Thomàs, de Barcelona

El 1876 es va fundar, a Barcelona, l'empresa “Sociedad Heliográfica Española”⁸. Fou constituïda pels socis:

¹ Llibre de baptismes 1852. ACB

² Edmon Vallès. *Història Gràfica de la Catalunya Contemporània. De Solidaritat catalana a la mancomunitat 1908/1916*. Edicions 62. Barcelona, 1975 p. 153

³ En el món catalanista, durant la Renaixença, es tendia a recuperar les formes catalanes antigues d'escriure.

⁴ Lluís Permanyer a “*La casa y el obrador de Thomas*” l'Àlbum en el dominical de la Vanguardia del 6-12-1998,p.7

⁵ Tampoc a la inscripció al registre Civil de l'Ajuntament de Barcelona AACB

⁶ Tant a l'expedient matrimonial a l'ABB com a l'AACB.

⁷ *Exposició de Retrats, segon quadern*. Ed. La Il·lustració Catalana. Barcelona, 1910.

⁸ La major part de les dades les hem extret d'Eudald Canibell: “*Heribert Mariezcurrena y la introducció de la fototípia y del fotogravat en Espanya*” a *Revista Gràfica*. Barcelona, 1900. Es pot trobar una història ampliada dels “Procediments Fotomecànics de Reproducció” d'Eliseu Trenc a *Les arts gràfiques de l'època modernista a Barcelona*. Gremi d'Indústries Gràfiques de Barcelona, 1977

Heribert Mariezcurrena (fotògraf, Girona 1846-Barcelona 1898), Josep Thomàs i Bigas, Joan Serra i Pausas (dibuixant, Barcelona) i Miquel Joarizti (enginyer, Girona c.a. 1844-Barcelona 1910). Els dos primers van anar a Paris, el 1877, per treballar en el taller de Guillot (inventor del fotograt) i una vegada apresada la feina van establir-se a Barcelona el 1878. La Societat va ser la primera empresa en introduir la impressió de fotografies en llibres i revistes amb el mètode que aleshores se'n deia Heliografia i que més tard va prendre el nom de Fototípia. Aquest mètode coexistí amb el nou mètode de l'Autotípia (fotograt amb clixé tipogràfic) a partir del final dels anys 80 del segle XIX. Un dels primers treballs en què van recórrer va ser *l'Àlbum Pintoresch-Monumental de Catalunya* promogut per l'Associació Catalanista d'Excursions Científiques. La Societat va ser dissolta el 1879. Els socis continuaren però en el negoci. Per una banda Joarizti i Mariezcurrena quedaren en el mateix establiment.

En els primers temps, del nou ofici, els fotograpadors eren molt valorats i deixaven palesa la seva feina amb la seva marca personal, o bé el de la casa, en els seus treballs. Alhora que moltes vegades els fotògrafs, autors de les imatges, quedaven anònims.

La marca de la casa Joarizti-Mariezcurrena fou la que mostrem.

A la mort de Mariezcurrena (1898) continuà l'empresa Miquel Joarizti, qui va ser succeït pel seu fill Adolf.

La coincidència de les inicials de Miquel Joarizti va fer continuar la mateixa marca a la mort de Mariezcurrena i es canvià amb el cognom sol JOARIZTI o precedida de la inicial A en els treballs de n'Adolf Joarizti a partir del 1910.

Molts d'aquests fotograts, amb les marques dels fotograpadors, en les primeres postals ho van ser majoritàriament en tipografia⁹ (clixés en relleu positius, anomenats també clixés amb trama) i no tant en Fototípia. Aquests treballs els podem veure impresos en postals i, o bé, en qualsevol imprès local (per ex. programes de festa major, llibres ...). També cal destacar la llarga utilització, en el temps, d'aquests clixés tipogràfics. Algun d'ells feta la fotografia possiblement al segle XIX i impresa en postal al segle XX. Algunes estampacions les podem trobar amb més de vint anys de diferència entre la primera i l'última.

⁹ Per saber-ne més sobre les tècniques d'impressió utilitzades a les postals cal llegir a G. Fanelli i E. Godoli. *Art Nouveau. La Carte Postale*. Paris, 1992, p. 44-46. Hi ha versió italiana, francesa i anglesa.

Josep Thomàs va obrir, després de ser dissolta la *Sociedad Heliogáfica*, un nou establiment d'impressió a la Gran Via de Barcelona el gener del 1880. Amb la seva feina d'experimentació gairebé arribà abans que la casa austríaca Meisenbach a l'invent del fotogravat directe (clixé tipogràfic extret directament d'un clixé fotogràfic –clixé amb trama-). Els seus primers fotogravats directes van ser publicats a "La Il·lustració Catalana" el 1883-84.

TALLERS DE REPRODUCCIONS ARTÍSTICAS

212 — GRANVIA — 212
BARCELONA
T H O M À S
14 — CANUDA — 14
BARCELONA

FOTOGRABAT Y FOTOTIPIA

Reproduccions tipogràfiques de dibujos de totas classes, cartas geográficas, planos, música, estamperia, fondos d' acciones, etc., etc.

PROCEDIMENT NOU DE GRABAT QUÍMICH

pera la reproducció directa d' objectes presos del natural, vistas, monuments, quadros, aquarelas
bronzes, medallas, tapicerías y tota classe de catálechs artístichs é industrials

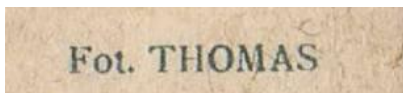
La marca de la casa (la trobem en postals) que va fer servir en aquests clixés de trama va ser la següent:

Més endavant, la casa Thomas, posà el nom en lletres impreses en aquesta postal de Figueres (p.ex.), impresa en

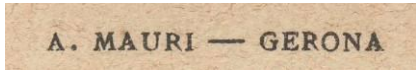

fototípià, que ens pot portar a confondre el nom d'un fotogravador

amb el d'un fotògraf, però en aquest cas podem veure al darrere el nom del fotògraf de Girona A.Mauri com

l'autor de la imatge i possiblement també de l'edició de la postal.

La prosperitat del negoci portà, el 1895, a iniciar les obres d'un gran edifici¹, construït expressament per a destinar-lo a una nova impremta, al carrer de Mallorca de Barcelona.

¹ Fotografia d'autor anònim

En aquest edifici modernista¹ es conjuminaren els interessos del propietari, Josep Thomàs, impressor de família lligada a la construcció (cursant d'arquitectura, amb el pare mestre d'obres) i de l'arquitecte, en Lluís Domènech i Montaner, de

família d'impressors. Ambdós es devien conèixer dels ambients catalanistes i dels estudis d'arquitectura de Barcelona. L'edifici s'acabà el 1898 i allà van desenvolupar la feina i el saber d'impressors tres generacions de la mateixa família. El fundador de la Casa Thomàs² va tenir amb Mercè

¹ Fotografia d'autor anònim feta abans de la reforma d'ampliació de l'edifici el 1912.

² No confondre amb la casa Thomas de Madrid dirigida per Tomás Gianello (T.G.),

**Platino, Esmaltadas, Iluminadas, de buen gusto
Artistas, celebridades y bellezas españolas**

Todas las tarjetas que llevan esta marca son las mejores de este mercado y son propiedad de la Casa

Tarjetas de lujo para felicitaciones. Tarjetas postales calendarios. Dirigid toda la correspondencia a Tomás Gianello

THOMAS : Calle de Sevilla, núm. 3 : MADRID

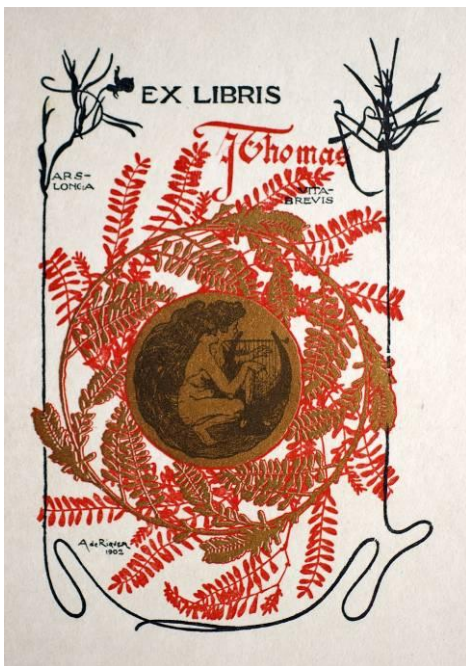
Corrons dos fills³ bessons nascuts el 20 d'agost de 1876: Eudald⁴ i Josep (difunt a Barcelona el 1939). Dels dos podem admirar-ne els ex-libris (Josep -1900-, Eudald -1902-) dibuixats per n'Alexandre de Riquer,

de la qual mostrem una propaganda de la revista *Mercurio* de Barcelona, set. 1909 n° 94. Veure també l'escrit de Belén Carrasco: *La Casa Thomas de Madrid* a *Revista de Filatelia* n° 432. Nov. de 2006.

³ Tots dos van ser retratats al carbó per R.Casas. Segons consta en el llistat de personatges dibuixats publicat a *Pel & Ploma* n° 22 del 28 d'octubre de 1899, p. 2. Les dades biogràfiques i les següents s'han tret del Registre Civil (AMACB) i de l'ABB

⁴ No sabem on ni quan va morir.

impresos amb una demostració del domini de la tècnica en l'estampació que tenia la casa. El primer es casà, el 1903, amb Carme Sardi Anselmi⁵ i el segon amb Maria Assumpció Domènech Roure (filla gran de l'arquitecte Lluís Domènech). Aquest segon matrimoni van tenir dos fills Josep (Barcelona, 1903-?) i Lluís (Barcelona, 1905-1958).

En aquell gran edifici s'hi desenvolupà una de les més grans impremtes d'Europa, treballant amb tota classe de tècniques de reproducció d'imatges conegudes fins aleshores: Colografia, Autotípia, Litografia, Cromotípia, Fototípia ...; de les pioneres en els fotogravats i de

les millors en l'aplicació del color (tricromia⁶). Podem observar, a la fotografia adjunta la gran galeria, amb les monumentals màquines fotogràfiques⁷, dedicada a la fotografia per a la fabricació de fotogravats destinats a tota classe d'impresos (llibres, targetes, làmines...)

Aquesta va ser sens dubte la casa amb la major producció de targetes postals de tot l'Estat Espanyol. Amb un temps de producció que va des del final del segle XIX fins els anys quaranta del segle XX.

També cal remarcar la gran producció en llibres, cartells, cromos, revistes, etc. de l'època modernista. Treballs fets per a l'estat espanyol, Amèrica i Europa. Destacant "La Il·lustració Catalana", "Pèl & Ploma", "Forma", etc.

⁶ Veure J.Tarrés: *Les postals autocrom* a Revista Cartòfila n° 24. Barcelona, 2006. p.26-30.

⁷ Fotografia editada a la revista Blanco y Negro n° 543. Madrid, 28-09-1901.

⁵ No els hi coneixem cap fill.